

Norske bestander av flatøsters - en verdifull ressurs

Ved Havforskningsinstituttet har det i tre år vært drevet undersøkelser av noen utvalgte bestander av flatøsters. Resultatene tyder på at disse bestandene ikke er rammet av de sykdommene som har skapt problemer for østersdyrkingen i mellom- og sør-Europa. Dette gjør de norske bestandene av flatøsters til en helt unik ressurs på verdensbasis, en ressurs som må forvaltes med varsomhet.

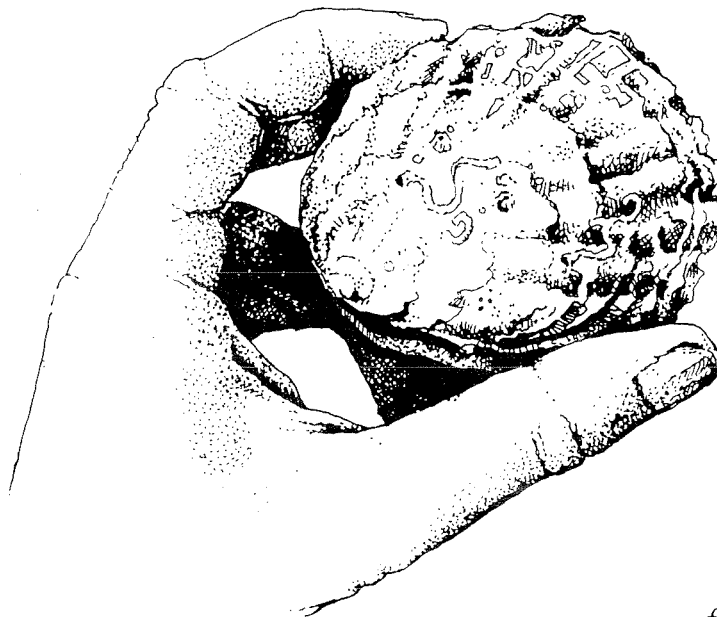
Østers i "utkantstrøk"

Den eneste østersen som finnes naturlig i våre farvann er den europeiske flatøstersen, *Ostrea edulis*. Flatøstersen trenger ganske høy temperatur for å formere seg, og de norske bestandene lever helt i utkanten av de områdene arten kan overleve.

Vi finner østersen fra svenskegrensen nord til Helgeland, på grunt vann, gjerne i bukter og poller hvor vanntemperaturen om sommeren blir høy nok til at østersen kan bli kjønnsmoden og gyte.

Kultivering av østerspoller startet for mer enn 100 år siden. Noen av pollene har vært i mer eller mindre kontinuerlig drift siden den

gang. I begynnelsen av århundret ble det eksportert betydelige mengder levende østers fra disse pollene.

Europeisk flatøsters, Ostrea edulis, er den eneste østersen som finnes naturlig i norsk fauna.

Sykdomsproblem i mellom-Europa

I de fleste områder i Europa er flatøstersbestandene angrepet av alvorlige parasittsykdommer og produksjonen er kraftig redusert. I mellom-Europa har sykdommen bonamiasis alene redusert flatøstersproduksjonen til 10% av det den var før sykdommen ble introdusert i 1979. I dag er så godt som alle flatøstersbestander i mellom- og sør Europa smittet, og smittespredningen kan i de aller fleste tilfeller spores tilbake til flytting av skjell mellom ulike produksjonsområder.

Er norsk østers frisk?

Til tross for lang erfaring med oppdrett av flatøsters, har vi manglet kunnskap om skjellenes helsetilstand. Norske østersdyrkere har det vi vet ikke registrert noen tilfeller av unormal dødelighet i bestandene i nyere tid. Vi har derfor antatt at skjellene var - og er - friske. I dag finnes det internasjonalt definerte krav til sykdomsundersøkelser, og antakelser er ikke nok hvis vi ønsker å forvalte skjellbestandene riktig.

Vi har undersøkt noen av skjellbestandene siden 1989, med det formål å påvise sykdommer, parasitter eller forhold som kan virke negativt på skjellene. Størstedelen av materialet i undersøkelsen er hentet i Espevikpollen på Tysnes i Hordaland. Denne pollen har vært brukt til produksjon av østersyngel nesten kontinuerlig siden den ble oppdaget i 1882. Det er også hentet østers fra Vågstranda i Møre og Romsdal. Prøver er tatt hver vår og høst, og undersøkelsene er hovedsakelig gjort ved mikroskopering av tynne snitt fra skjellenes vev.

Det ble ikke funnet tegn på sykdom eller alvorlige sykdomsfremkallende organismer i østersen. En del mikrober ble observert i østersens vev, men samtlige funn ble regnet som normalt forekommende mikrober i skjell. En del av disse kan imidlertid i sjeldne tilfeller skade eller ta

livet av svekkede skjell. I noen grupper ble det i tillegg funnet vevsforandringer som tyder på at skjellene har vært utsatt for alvorlig "stress".

Dette arbeidet er et bidrag til den generelle kartlegging av sykdommer i de europeiske flatøstersbestandene. Særlig i forbindelse med utbredelsen av bonamiasis er det viktig å få et komplett bilde av sykdomssituasjonen. Bakgrunnsdata med hensyn på skjellenes helsetilstand er svært viktig og vil danne basis både for driften av skjellbestandene, for handel med levende skjell og for oppbyggingen av et bedre norsk kontrollsystem.

En ressurs vi må ta vare på

Hvis våre østersbestander er sykdomsfrie slik disse undersøkelsene tyder på, representerer norske flatøsters i dag en helt unik ressurs. I dagens situasjon er vi avhengige av et samarbeid mellom ansvarlige myndigheter og næringen for å unngå sykdom på våre skjellbestander. En hver flytting av levende skjell må være gjennomtenkt, og all import av levende østers representerer en risiko for sykdomsspredning til norske østersbestander.

Import- og eksportkontroll, metodeutvikling og kvalitetssikring er viktigere enn noensinne for å opprettholde og bygge ut en levedyktig skjellnæring i Norge.